

Reyhan İsgəndər ƏHMƏDOVA

Qərbi Kaspi Universiteti,
Psixologiya və Sosial iş kafedrasının dosenti, psixol.ü.f.d.
E-mail: r.akhmadova@wu.edu.az
reyhan.ahmedova@icloud.com

Şəhla Firdovsi TAĞIZADƏ

Qərbi Kaspi Universiteti
Psixologiya və Sosial iş kafedrasının magistrantı
E-mail: shahla.tnr@gmail.com
shehla.tagizade.209_3sp.2023@wcu.edu.az

MÜASİR TEXNOLOJİ CƏMİYYƏTDƏ GƏNCLƏRİN RƏQƏMSAL PLATFORMALARDA QAZANDIĞI ŞƏXSİ XÜSUSİYYƏTLƏR

Xülasə

İnformasiyanın sosiallaşması prosesində nəsilərarası təmas müasir sosial reallığın norma və dəyərlərinin inkişafını və mənimsənilməsini müəyyən edən amil kimi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Məqalədə rəqəmsal sosiallaşma probleminə, eləcə də onlayn ünsiyyətə həsr olunmuş müasir tədqiqatların icmalısı verilmişdir. Rəqəmsal mühitin, xüsusən də virtual sosial şəbəkələr mühitinin getdikcə insanın sosiallaşması proseslərinə və məkanına inteqrasiyası, insanın burada necə inkişaf etməsi, yaşaması və ehtiyaclarını necə reallaşdırması ilə bağlı sualların getdikcə daha çox aktuallaşması fonunda qaldırılan məsələlər aktualdır.

İnformasiya məkanının inkişaf dinamikası və müasir gənclərin informasiyanı qavraması və emal etmə tərzini göstərilir. Rəqəmsal platformanın üstünlüklərinin xüsusiyyətləri, informasiya məkanının xüsusiyyətlərinə təsir edən xarici və daxili amillər, gənclər üçün ən əhəmiyyətli məlumatların məzmunu təhlil edilir.

Rəqəmsal mühit şəxsiyyətin formalaşması və rəqəmsal şəxsi profilin yaradılması üçün yeni mexanizmlərin yaranmasına gətirib çıxarır. İnformasiya-kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı, virtual reallığın formalaşması və əlaqəli virtual kommunikasiya formaları identiklik fenomeninin transformasiyası istiqamətində tədqiqatları aktuallaşdırır.

Açar sözlər: gənclərin şəxsiyyəti, rəqəmsal platforma, sosiallaşma, informasiya məkanı, informasiya sosiallaşması, texnologiyalar.

UOT: 316.614.5

DOI: <https://doi.org/10.54414/LGUY8241>

Giriş

Müasir tədqiqatlar sübut edir ki, kütləvi informasiya vasitələri və kütləvi kommunikasiyalar sosiallaşmanın aparıcı institutlarından birinə çevrilir [1, s.59]. Bu gün gənclərin inkişafı genişmiqyaslı və müxtəlif informasiya təsirlərinə məruz qalır. Rəqəmsal platformaların şəxsiyyətin inkişafına təsirini öyrənərkən təkcə gənclərin inkişaf etdiyi xarici şərtləri deyil, həm də informasiya sosiallaşmasının daxili amillərini (onların maraq dairələri, dəyərləri, hobbiləri,

informasiya məkanının əhəmiyyətli strukturları, şəxsi xüsusiyyətləri) öyrənmək lazımdır.

Müasir informasiya sosiallaşmasında təhsil xüsusi rol oynayır. İnformasiya məkanının genişlənməsi və sosiallaşma eyni vaxtda baş verən proseslərdir. Kütləvi informasiya vasitələri dünyagörüşümüə əhəmiyyətli dərəcədə təsir edir, müəyyən norma və dəyərlərin mənimsənilməsini təbliğ edir. İnsanın indi düşdüyü informasiya mühiti yeni reallıq, əyləncə sənayesi və öyrənmə imkanları formalaşdırır. Bu, insanın inkişafı üçün əlverişli şərait yaradır: qeyri-

məhdud miqdarda məlumat əldə etmək, bu da öz növbəsində axtarış və oriyentasiya fəaliyyətinin inkişafına kömək edir.

İnformasiya məkanı gənclərin sosiallaşmasında xüsusilə mühüm rol oynayır, çünki bu proses yeniyetməlik dövründən başlayan və şəxsiyyətin inkişafının ən mühüm mərhələlərindən biri olan şəxsiyyət prosesi ilə üst-üstə düşür. Sosiallaşma institutundan asılı olaraq, kateqoriyalara bölünmə prosesi, sonra isə gəncin özünü təsnifatı baş verir, bunun əsasında qrup və həyat tərzini seçimi aparılır.

Beləliklə, rəqəmsal platformaların şəxsiyyətin formalaşması prosesində bir tərəfdən gəncin inkişaf etdiyi xarici şərtlərlə, digər tərəfdən isə onun maraq dairəsi və informasiya məkanının əhəmiyyətli strukturları ilə müəyyən edilən ikitərəfli prosesdir.

Rəqəmsal platformaların şəxsiyyətə təsirinə dair araşdırmalar

Müasir psixologiyada son illərdə rəqəmsal platforma və insanın orada necə inkişaf etməsi, yaşaması və ehtiyaclarını necə həyata keçirməsi ilə bağlı araşdırmalar getdikcə daha çox əhəmiyyət kəsb edir. Psixologiyada bu məsələlərə A.Q.Asmolov, T.D.Martsinkovskaya, A.E.Voiskunski, E.P.Belinskaya və başqaları toxunub. A.Q.Asmolovun fikrincə, interneti fiziki məkana münasibətdə ikinci dərəcəli hesab etmək olmaz [4, s.19]. Müasir reallığın inkişafındakı dəyişikliklərdəki bu sıçrayışı aromorfoz adlandırır (orqanizmlərin təşkili səviyyəsinin ümumi artmasına səbəb olan strukturun mütərəqqi təkamül dəyişməsi).

Beləliklə, həyat tərzinin dəyişməsi, yeni reallıqlara sıçrayış yeni boşluqlar yaradır. Sosial aromorfoz, mütərəqqi təkamül dəyişikliyi kimi internet potensialı olaraq özümüzü fərqli reallıqda tapmağımıza səbəb ola bilər. Yeni fenomen, yeni təşkilat növü yaranacaq və ya bəlkə də artıq yaranmışdır. A.Q.Asmolovun fikrincə, "Netman" adlı yeni konstruksiya şəbəkə adamıdır [4, s.20]. Texnologiya nə qədər çox inkişaf edərsə, yeni reallığın ortaya çıxdığı bir o qədər aydın görünür. Şəbəkələrin rolunun öyrənilməsi belə bir nəticəyə gəlməyə imkan verir ki, biz xüsusi təkamül prosesi ilə məşğul oluruq, onu netogenez - şəbəkələrin inkişafı

adlandırmaq olar. Netogenez şüurun transformasiyasına gətirib çıxarır.

Həmçinin, A.Karagülle və B.Çaycının fikrincə, informasiya məkanı insan sosiallaşmasının bütün məkanından təcrid olunmuş şəkildə nəzərdən keçirilə bilməz, sosiallaşma sahəsinin ümumi strukturunun bir hissəsidir [2, s.41]. E.A.Brızqalın və A.E.Voyskunski virtual reallıq fenomenini tədqiq edərək deyirlər ki, cəmiyyətin genişmiqyaslı internetləşməsi ümumdünya şəbəkəsinin insanın müxtəlif ehtiyaclarını ödəmək üçün çoxlu imkanlar təqdim etməsi ilə bağlıdır [5, s.39].

Sosial medianın təqdim etdiyi yaradıcı ifadə imkanlarını da bu sıraya əlavə etmək olar. Sosial şəbəkələr ünsiyyət maneələrini (həm şəxsi, həm də sosial) aradan qaldırmağa və ya azaltmağa, dünyanın mənzərəsini genişləndirməyə, "virtual təcrübə" qazanmağa və "bu təcrübəni reallıqda əldə etmək istəyib-istəmədiyimi" anlamağa kömək edir, müasir həyatın tempi ilə ayaqlaşmaq imkanı verir və insana çoxlu müxtəlif həyatlar "yaşamağa" imkan verir. Sosial şəbəkə istifadəçiləri barədə müasir tədqiqatlar tez-tez şəxsiyyət mövzularına, eləcə də gənclərin sosiallaşmasına toxunur. Öz-özünə hesabat sorğuları əsasən virtual reallıqda davranışın xüsusiyyətləri haqqında məlumat əldə etmək üsulu kimi istifadə olunur. Gənclərin informasiya sosiallaşmasına dair araşdırmada Z.Vural və M.Batın sözlərinə görə, real ünsiyyətdə tənhalıq hissinin sosial şəbəkələrdə ünsiyyətdən daha çox yaşandığı, eyni zamanda oflayn və onlayn təklif təcrübəsinin bir-biri ilə əlaqəli olduğu ortaya çıxdı [3, s.135]. Həmçinin, gənclərin informasiya məkanına aktiv şəkildə daxil olması, zəif də olsa, psixoloji rifah parametrləri ilə bağlıdır və bu yaşa xas olan bəzi sosiallaşma xüsusiyyətlərini qismən kompensasiya edir. Z.Vural və M.Bat gənclərin virtual mühitə uyğunlaşmasını yaradıcı reallaşma amili kimi tədqiq etmişlər və müəyyən etmişlər ki, gənclər interneti daha çox yaradıcı şəkildə özlərini reallaşdırma biləcəkləri məkan kimi müəyyən edirlər və virtual mühitdə yaradıcı reallaşma amili sosial adaptasiyadır [3, s.141].

Gənclər arasında qeyri-rəsmi şəxsiyyətlərarası ünsiyyətin strukturunda mobil

cihazlardan istifadə etməklə internet texnologiyalarının vasitəçiliyi ilə kommunikasiya üstünlük təşkil edir. Mobil sosial şəbəkələrdən isə daha çox dostlarla və güclü emosional bağlılıq olan insanlarla ünsiyyət üçün istifadə olunur. Həmçinin, oflayn ünsiyyətlə müqayisədə mobil sosial şəbəkələr qrup halında ünsiyyət qurmaqdan daha çox bir şəxslə əlaqə yaratmaq üçün istifadə olunur.

Aparılmış araşdırmalar əsasında müəyyən edilmişdir ki, informasiyanın üstünlük verilən forması vizualdır, internet məkanı isə gənclər üçün informasiyanın sosiallaşma məkanıdır. Bir çox tədqiqatçılar süründürməçilik və özünütənzimləmə ilə bağlı sosial şəbəkələrdən istifadənin xüsusiyyətlərini öyrənmiş və göstərmişlər ki, cinsiyyət və süründürməçilik sosial şəbəkələrdən istifadənin intensivliyi və obsesifliyi üçün mühüm amillərdir: qadınlar sosial şəbəkələrə daha çox həvəslidirlər və sosial şəbəkələrdən istifadənin mənfi təsirləri daha yüksək səviyyədə özünü tənzimləmə ilə özünü göstərə bilər.

Nevrologiyanın geniş sahəsində tədqiqatlar hazırda bir sıra Qərb ölkələrində populyarlaşıb. Harvard Universitetinin koqnitiv nevrologiya tədqiqatçıları Diana Tamir və Ceyson Mitçelin tədqiqatları xüsusi maraq doğurur, onlar bir neçə araşdırmaya əsaslanaraq, sosial virtual şəbəkələr də daxil olmaqla, özü və öz təcrübələri haqqında məlumatların paylaşılmasının və ümumiyyətlə, öz təcrübələri haqqında məlumatların paylaşılması meylinin özünü tanımanın daxili dəyəri ilə əlaqələndirilə bilər. Özü haqqında məlumat mübadiləsi mükafatla əlaqəli eyni beyin bölgələrinin aktivləşdirilməsi ilə güclü şəkildə əlaqələndirilir və özünəməxsus dəyəri var.

Alistr Şatklif, Cens Binder, Robin İ.M.Dumbarın işində “Sosial Beyin Hipotezi” konsepsiyasında onlayn və oflayn sosiallaşma və sosial əlaqələr qrupları arasındakı əlaqə deməkdir. Bu vəziyyətdə, bütün sosial şəbəkələrin üç növ qrupu ayırd edilir:

- bütün sosial əlaqələrin sayı;
- simpatiya qrupu;
- dəstək dairəsi [6, s.4].

Belə nəticəyə gəlinmişdi ki, dəstək qrupunun mövcudluğu və ölçüsü oflayn sosial fəaliyyətlə

daha sıx bağlıdır, sosial şəbəkələrdən istifadə isə onların sayına və onlara daha az təsir göstərir.

Pensilvaniya Universitetində tələbələr üzərində aparılan eksperimental araşdırma göstərib ki, sosial şəbəkələrdə vaxtın gündə 30 dəqiqə ilə məhdudlaşdırılması təklif, narahatlıq və depressiya səviyyəsini azalda bilər. Jaklin Hoqq və Cenifer Mills, cazibədar qadın həmyaşıdları ilə sosial mediada qarşılıqlı əlaqənin gənc yetkin qadınların bədən imicinə təsirini eksperimental olaraq araşdırdılar. Tədqiqatlar belə bir müqayisənin gənc yetkin qadınlarda bədən imicində problemlərin artmasına kömək edə biləcəyini göstərir. 63 müstəqil nümunənin meta-analizi də sosial mediadan istifadə ilə bədən imicinin pozulması arasında kiçik müsbət və əhəmiyyətli bir əlaqə müəyyən edilmişdir [6, s.5].

Beləliklə, müasir dövrdə şəxsiyyətin mövcudluğu və onun formalaşması informasiya texnologiyalarının sürətlə inkişaf etdiyi cəmiyyətdə baş verir. Rəqəmsal platformalar vahid kommunikativ məkan və informasiya məkanı kimi insanın reallıqda mövcudluğu məkanının uzantısına çevrilərək gündəlik həyata dərinlən inteqrasiya olunur. Bu, sosiallaşma və öz şəxsiyyətini qurmaq üçün məkandır. Bu məkan özünü reallaşdırmaq üçün tamamilə yeni imkanlar yaradır: hər bir insan öz maraq dairəsi, dostları, tərəfdaşları, öyrənmə, bilik və yaradıcılıq imkanları tapa bilər, öz hərəkətləri, fəaliyyəti və yaradıcılığı haqqında əvvəlkindən daha sürətli və asan rəy ala bilər. Digər tərəfdən, sosial şəbəkələrin virtual məkanı ünsiyyətin real sosial məkanını təhrif edə və əvəz edə bilər, özünü başqaları ilə müqayisə etməkdən narahatlıq, mənfi hisslər və hətta depressiya yarada bilər, həmçinin özünü təqdim etməyi, yəni “görünür və olmamaq” istəyini stimullaşdırır və süründürməçilik vasitəsi ola bilər.

Postmodern cəmiyyətdə şəxsiyyət problemləri

Son onilliklərdə şəxsiyyət və identifikasiya bir çox elmlərin nümayəndələrinin marağına səbəb olmuşdur. S.Hallın qeyd etdiyi kimi, “identifikasiya elə bir anlayışdır ki, onu köhnə tərzdə düşünmək mümkün deyil, lakin onsuz əsas məsələləri həll etmək mümkün deyil” [8, s.7]. O, identiklik və identifikasiya proseslərinə

diqqətin artmasının əsas səbəblərindən biri kimi postmodern cəmiyyətin axıcılığı, gözlənilməzliyi, məqsəd və onlara nail olmaq vasitələrinin qeyri-müəyyənliyi, qloballaşma və bununla bağlı fərdlərin parçalanması və fərdiləşməsi prosesləri ilə xarakterizə olunan xüsusiyyətlərini göstərir.

“Fərdiləşdirmə” insan şəxsiyyətinin “verilmiş”dən “tapşırığa” çevrilməsindən və aktyorlara həm bu vəzifənin həlli, həm də öz rollarını yerinə yetirmələrinin nəticələrinə görə məsuliyyət daşımaqdan ibarətdir.” Postmodern cəmiyyətdə, axıcı, bulanıq şəxsiyyətdən danışmaq daha doğrudur. Bu cəmiyyətdə heç nə sabit, təhlükəsiz, müəyyən qalmır və heç nə uzun sürmür.

A.V.Şlyakov həmçinin müasir proseslərin fərdi identiklik üçün gözlənilməz nəticələrindən danışır, qeyri-müəyyənlik və gözlənilməzlik qloballaşma prosesləri və yerli kontekstdən, onların bir-birinə təsirindən və bir-birindən asılı olmasından, çoxlu sayda qaçqın və miqrantların meydana çıxmasından, müxtəlif kontekstlərin inkişafından və əvvəlki kontekstlərdən qaynaqlanır [7, s.256]. Beləliklə, qeyd etmək olar ki, şəxsiyyətin fərdiləşdirilməsi postmodern cəmiyyətin ən mühüm xüsusiyyətidir. Eyni zamanda, fərdiləşdirmə fərdin azad və arzuladığı seçim deyil, eyni zamanda fərdin vəzifə və məsuliyyətidir. Ona görə də şəxsiyyətin ayrılmaz, orijinal, sabit, vahid formalaşma kimi dərk edilməsi tənqiddə məruz qalır.

Postmodern cəmiyyətlərdə rəqəmsal platformalarda plüralizm və şəxsiyyəti seçmək azadlığı prinsipial əhəmiyyət kəsb edir. Müasir dövrdə şəxsiyyət problemlərinin kəskinləşdiyini iddia etmək olar.

Rəqəmsal platformada şəxsiyyətin formalaşmasının əsas xüsusiyyətləri

Rəqəmsal platforma təkcə şəxsiyyətin formalaşdığı kontekst deyil, həm də şəxsiyyətin formalaşması mexanizmlərində dəyişikliklərə gətirib çıxarır. Rəqəmsal platformada baş verən hansı transformasiyalar identifikasiya proseslərinə təsir edir? Bunlara, ilk növbədə, qloballaşma prosesləri, mobilliyin artması, vizual mədəniyyətin sürətli inkişafı, simsiz rabitə, informasiyanın əlçatanlığı daxildir. Rəqəmsal texnologiyaların yaranmasından əvvəl

sosial kommunikasiyalar “üz-üzə” situasiya ilə xarakterizə olunurdu, rəqəmsal cəmiyyətdə onlar “üz-üzə” vəziyyətə çevriliblər. Üz-üzə sosial qarşılıqlı əlaqə emosionallıq, incə mənə və əhəmiyyət çalarlarının mübadiləsi ilə xarakterizə olunur ki, bu da şəxsiyyətlərarası qarşılıqlı əlaqə üçün şübhəsiz dəyərdir.

Ənənəvi cəmiyyətdə şəxsiyyət gəncin həyatının sabitliyini, davamlılığını və proqnozlaşdırıla bilənliyini nümayiş etdirən kifayət qədər formalaşmış fenomen idi. Şəxsiyyət insanın müəyyən etnik qrupa, sinfə, qrupa və ya kollektivə mənsub olmaq ehtiyacını ödəyirdi. “Cihazla üz-üzə” həyatı yalnız anonimlik, özbaşınalıq və canlı, birbaşa ünsiyyətin olmaması ilə xarakterizə olunan kompüter qarşılıqlı əlaqəsi ilə məhdudlaşa bilər.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, postmodern cəmiyyətdə kimliyin xüsusiyyətlərinin qeyri-sabitliyə, dinamizmə, qeyri-müəyyənliyə və plüralizmə doğru dəyişməsindən danışmaq olar. Bu tendensiyalar rəqəmsal dönüş yaşayan müasir cəmiyyətdə gücləndirilib. A.V.Şlyakov qeyd edir ki, əvvəllər kök salmış məsuliyyət, cismanilik və günah ideyaları insan subyekti ilə ətraf aləm arasındakı sərhədləri məhv edən subyektivliyin formalaşması və təmsili ideyaları ilə əvəz olunur [7, s.257]. Fərd şəxsi uğur və tanınma strategiyasını həyata keçirir, özüə tələbat və digərləri arasında uğur yaradır.

Müasir gənc özünü bürüzə verir, ictimaidir, açıqdır, vizualdır və öz şəxsi “Mən”ini daim qurmaq vəziyyətindədir. Bununla belə, diqqət yetirmək lazımdır ki, reklam, özəl və ictimai sfera arasında sərhədlərin bulanması rəqəmsal platformada insanın anonimliyinə və qapanmasına yönəlmiş birbaşa əks meyillərlə yanaşı mövcuddur. Nəticə etibarilə, rəqəmsal dünyada baş verən identifikasiya prosesləri ikili xarakter daşıyır: bir tərəfdən, insan xarici ünsiyyətə yönəlib, ictimaidir, ünsiyyətə açıqdır, digər tərəfdən, virtual ünsiyyət insanın avatarının formalaşmasında anonimliyə və özbaşınalığa kifayət qədər imkan verir.

Fərdi və sosial kimliklə yanaşı, “şəbəkə” (virtual) şəxsiyyəti təhlil edən tədqiqatlar var. Bu konsepsiya ilə yanaşı, digər kateqoriyalar da istifadə olunur: çoxsaylı şəxsiyyət, brend şəxsiyyət, layihə şəxsiyyəti. Rəqəmsal

texnologiyaların insan şəxsiyyətinin formalaşmasına təsirinin təhlilinə yanaşmalar arasında iki əsas mövqeyi ayırmaq olar: rəqəmsal optimistlər və rəqəmsal pessimistlər. Rəqəmsal nikbinlik çərçivəsində “real və onlayn şəxsiyyətlərin istifadəçisinin zehmində alternativ olaraq qarşıya qoyulmaqdan, bir-birini tamamlaması” ideyası inkişaf edir. Eyni zamanda, şəbəkə istifadəçiləri müəyyən davranış, öz fikirlərini ifadə etmək, qərar qəbul etmək azadlığı nümayiş etdirirlər. Bu gün virtual identifikasiya şəbəkəsi praktikaları üçün ilkin olaraq əsas olan şəxsiyyət və anonim oyunlar öz əhəmiyyətini və aktuallığını itirir. Virtual platformalar və yeni media ünsiyyət məkanına çevrilir, peşəkar status qazanır, uzaqdan iş, sosial tanınma və özünü təsdiq məkanına çevrilir, burada müasir fərdi özünü təsdiqlər həyata keçirilir.

Ümumiyyətlə, bu yanaşma insanın virtual surəti kimi “rəqəmsal əkiz” metaforasından istifadə edir. Müstəqil, ərazi xaricində onlayn ünsiyyətin insanın öz real kimliyini ortaya qoyması üçün resurs olduğu iddia edilir. Bu istiqamətin əsasını insanın özünü qurması, özünü təmsil etməsi, şəbəkə ünsiyyətində insanın azadlığı, fərdiləşmə proseslərinin gücləndirilməsi təşkil edir.

Rəqəmsal platformada virtual ünsiyyət şəxsiyyətin formalaşması üçün yeni mexanizmin yaranmasına gətirib çıxarır. Müasir cəmiyyət çərçivəsində şəxsi və qrup şəxsiyyətinin formalaşması insanın “başqası” ilə, müxtəlif sosial icmalarla əlaqəsi və müqayisəsi yolu ilə baş verir. Müasir cəmiyyətdə vahid mərkəz, vahid güc mənbəyi yoxdur, buna görə də şəxsiyyət dağılma, qeyri-müəyyənlik və axıcılıqla xarakterizə olunur. Rəqəmsal platforma kontekstində gənclərin şəxsiyyətinin formalaşmasından, fərdin ilk növbədə virtual istifadəçilər və qruplarla əlaqələndirilməsindən danışırıq. Bu halda “digər” funksiyası internet istifadəçiləri tərəfindən yerinə yetirilir.

Eyni zamanda, sosial şəbəkələr dəyər-normativ strukturun qeyri-müəyyənliyi ilə xarakterizə olunur. İdentifikasiya prosesləri həm də real və virtual şəxsiyyətlərin qarışığı ilə xarakterizə olunur. Rəqəmsal texnologiyalar və rəqəmsal rabitə fərdin bir növ birləşmə, standartlaşdırma istəyini və mümkün qədər çox

virtual insanı sevindirmək istəyini stimullaşdırır və inkişaf etdirir. Belə proseslər real fərd üçün xarakterik olan fərdiləşməni, yaradıcılığı, müstəqilliyi boğur, fərdi fəaliyyəti məhdudlaşdırır.

Nəticədə, rəqəmsal platforma fərdi şəxsiyyəti, fərdiliyi, özünü unikal “mən” kimi dərk etmək istəyini boğur və diqqəti ümumi məqsədlərə, dəyərlərə və kollektiv həyata yönəldir. Belə görünür ki, identifikasiyanın “öz müqəddəratını təyinetmə prosesində diferensiasiya və fərdiləşdirmənin rolunun artdığı” və “fərdi həyat strategiyalarının reallaşdırılması və fərdin fərdi identifikasiyası layihəsinin həyata keçirilməsi” imkanlarının artdığı bir proses kimi başa düşülməsi mübahisəlidir.

Nəticə

Beləliklə, rəqəmsal platformada formalaşan və fəaliyyət göstərən şəxsiyyət fenomeni var. Müasir cəmiyyət dinamik, plüralist, vizuallaşdırılmışdır, ona görə də gənclərin şəxsiyyəti dinamik, qeyri-müəyyən, çoxsaylı, natamamdır. İnsan öz şəxsi “mən”-inin daimi özünü qurma vəziyyətindədir. Bu halda bir şəxsə məxsus bir neçə şəxsiyyət qurmaq mümkündür. Rəqəmsal cəmiyyətdə identifikasiya prosesləri birmənalı deyil: bir tərəfdən virtual ünsiyyət və kütləvi mədəniyyət fərdi xüsusiyyətlərin inkişafına deyil, ekzistensial təcrübələrin standartlaşdırılmasına və unifikasiyasına yönəldilmişdir. Digər tərəfdən, insanın daxili potensialı və yaradıcılıq qabiliyyətləri iştirak edir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Əli-zadə, S. Sosial psixologiya. - Bakı: Füyuzat, - 2024, - 175 s.
2. Karagülle, A., Çaycı, B. Ağ toplumunda sosyalleşme ve yabancılaşma // The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication, - 2014, - s.38-48.
3. Vural, Z., Bat, M. Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma // Journal of Yasar University, - 2010, - s.134-142.
4. Асмолов, Г.А., Асмолов, А.Г. Интернет как генеративное пространство: историко-эволюционная перспектива // Вопросы психологии. - 2019, - № 4, - с.3-28.

5. Брызгалин, Е.А., Войскунский, А.Е. Удовлетворение потребностей посредством виртуальной реальности // Цифровое общество в культурно-исторической парадигме Материалы международной конференции, - 2018, - с.39-42.

6. Санина А.Г. Генезис идеи идентичности в социологии и смежных

науках // Социологические исследования, - 2014, - с.3-11.

7. Шляков А.В. Номадизм постмодерна в свете краха идентичности. Теория и практика общественного развития, - 2015, - с.255-257.

8. Hall S. Introduction: Who Needs "Identity"? In: Questions of Cultural Identity // London, Sage Publications, - 2007, - p.1-17.

Reyhan Isgander AHMEDOVA

Western Caspian University,
Associate Professor of the Department of Psychology and Social Work, Ph.D. in Psychology
E-mail: r.akhmadova@wu.edu.az
reyhan.ahmedova@icloud.com

Shahla Firdovsi TAGHIZADEH

Western Caspian University,
Master's student of the Department of Psychology and Social Work
E-mail: shahla.tnr@gmail.com
shahla.tagizade.209_3sp.2023@wcu.edu.az

CHARACTERISTICS OF YOUNG PEOPLE'S IDENTITIES ACQUIRED ON DIGITAL PLATFORMS IN A MODERN TECHNOLOGICAL SOCIETY

Summary

In the process of information socialization, intergenerational transmission is of particular importance as a factor determining the development and assimilation of norms and values of modern social reality. The article provides an overview of modern research devoted to the problem of digital socialization, as well as online communication. The issues raised are relevant against the background of the increasing integration of the digital environment, especially the environment of virtual social networks, into the processes and space of human socialization, and the increasing relevance of questions about how a person develops, lives and realizes his needs here.

The dynamics of the development of the information space and the way modern youth perceive and process information are shown. The characteristics of the advantages of the digital platform, external and internal factors affecting the characteristics of the information space, and the content of the most important information for young people are analyzed.

The digital environment leads to the emergence of new mechanisms for the formation of identity, the creation of a digital profile of the individual. The development of information and communication technologies, the formation of virtual reality and related virtual forms of communication have actualized the research into the transformation of the phenomenon of identity.

Keywords: youth identity, digital platform, socialization, information space, information socialization, technologies.

Рейхан Искендер АХМЕДОВА

Западно-Каспийский Университет,
Доцент кафедры психологии и социальной работы, кандидат философских наук. по психологии.

E-mail: r.akhmadova@wu.edu.az
reyhan.ahmedova@icloud.com

Шахла Фирдовси ТАГИЗАДЕ

Западно-Каспийский Университет,
Магистрант кафедры психологии и социальной работы
E-mail: shahla.tnr@gmail.com
shehla.tagizade.209_3sp.2023@wcu.edu.az

ЛИЧНОСТНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ, КОТОРЫЕ МОЛОДЫЕ ЛЮДИ ПРИБРЕТАЮТ НА ЦИФРОВЫХ ПЛАТФОРМАХ В СОВРЕМЕННОМ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОМ ОБЩЕСТВЕ

Резюме

В процессе информационной социализации особое значение приобретает межпоколенная трансляция как фактор, определяющий освоение и усвоение норм и ценностей современной социальной реальности. В статье представлен обзор современных исследований, посвященных проблеме цифровой социализации, а также интернет-коммуникации. Поднятые вопросы актуальны на фоне усиливающейся интеграции цифровой среды, особенно среды виртуальных социальных сетей, в процессы и пространство социализации человека, а также все более актуальных вопросов о том, как человек развивается, живет и реализует свои потребности в этой среде.

Показана динамика развития информационного пространства, восприятие и переработка информации современной молодежью. Проанализированы характеристики преимуществ цифровой платформы, внешние и внутренние факторы, влияющие на характеристики информационного пространства, а также содержание наиболее важной информации для молодежи.

Цифровая среда приводит к появлению новых механизмов формирования идентичности, созданию цифрового профиля личности. Развитие информационно коммуникационных технологий, формирование виртуальной реальности и связанных с ней виртуальных форм коммуникации актуализировали исследования трансформации феномена идентичности.

Ключевые слова: молодежная идентичность, цифровая платформа, социализация, информационное пространство, информационная социализация, технологии.

Daxil olub: 09.12.2025